

Теорія і методика професійної освіти

УДК 355.23:355.43(NATO)|(477)"2022/2026"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20603876>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО В УМОВАХ ВІЙНИ (2022–2026 рр.)

Лібрук-Ліпкевич Світлана Ярославівна

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник науково-дослідного відділу розвитку підготовки військ (сил) науково-дослідного управління застосування та підготовки військ (сил), Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м.

Львів

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5035-0071>

Прийнято: 15.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація

У статті здійснено комплексний науково-аналітичний виклад трансформації системи підготовки військовослужбовців Збройних Сил України за стандартами НАТО у період повномасштабної війни (2022–2026 рр.). Концептуалізовано стандартизаційну рамку Альянсу у сфері військової освіти, зокрема проаналізовано директиву Bi-SCD 075-007, програму Individual Training and Education Programme та Generic Officer PME Reference Curriculum як доктринальні орієнтири модернізації. Розмежовано поняття «стандартизація» як засіб і «інтероперабельність» як мета, що визначає методологічну рамку дослідження. Реконструйовано траєкторію інституційних змін від пострадянської знаннєвої моделі до компетентнісного підходу НАТО: перехід на

триступеневу систему підготовки, впровадження європейської кредитної трансферної системи ECTS, запровадження п'ятирівневої архітектури L-курсів (від тактичного L-1A до стратегічного L-5), деталізацію командно-штабного рівня L-2 на компоненти A/B/C у 2025 році у відповідь на формування корпусних структур ЗСУ. Критично проаналізовано масштабні програми закордонної підготовки (EUMAM Ukraine, понад 87 500 осіб; Operation INTERFLEX, понад 62 000 осіб; французька програма підготовки бригади «Анна Київська») та виявлено протиріччя між темпом і релевантністю закордонного навчання, обґрунтовано тенденцію перенесення базової підготовки на територію України із нарощуванням національного інструкторського корпусу. Розкрито імплементацію триланкової моделі НАТО забезпечення якості освіти (інспектування, контроль якості, гарантування якості) у вищих військових навчальних закладах України, роль програми DEEP-Ukraine у модернізації навчальних програм, інноваційні освітні технології (LMS Moodle, VR/AR-симулятори, воєнні ігри у форматі LVC-моделювання, інтеграція штучного інтелекту), а також когнітивно-психологічний вимір реформи (критичне мислення, стресостійкість, адаптивне лідерство). Визначено три ключові ризики завершальної фази трансформації та сформульовано авторську позицію щодо пріоритетів підготовки до сертифікації національної військової освіти з 1 вересня 2026 року.

Ключові слова: *військова освіта, стандарти НАТО, підготовка військовослужбовців, професійна військова освіта, інтероперабельність, L-курси, EUMAM Ukraine, забезпечення якості, компетентнісний підхід, бойовий досвід.*

TRANSFORMATION OF THE TRAINING SYSTEM FOR UKRAINIAN ARMED FORCES PERSONNEL ACCORDING TO NATO STANDARDS IN WARTIME CONDITIONS (2022–2026)

Libruk-Lipkevych Svitlana Yaroslavivna

PhD in Historical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher at the Research Department for the Development of Troops (Forces) Training, Research Directorate for the Employment and Training of Troops (Forces), Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy, Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5035-0071>

Abstract

The article provides a comprehensive academic analysis of the transformation of the Ukrainian Armed Forces training system in accordance with NATO standards during the full-scale war (2022–2026). The study conceptualizes the Alliance's standardization framework in military education, including the Bi-SCD 075-007 directive, the Individual Training and Education Programme, and the Generic Officer PME Reference Curriculum as doctrinal benchmarks for modernization. The distinction between "standardization" as a means and "interoperability" as an end is delineated, establishing the methodological framework of the study. The institutional trajectory from the post-Soviet knowledge-based model to NATO's competency-based approach is reconstructed: the transition to a three-tier training system, European Credit Transfer System implementation, the introduction of a five-level L-course architecture (from tactical L-1A to strategic L-5), and the 2025 refinement of the L-2 command-staff level into A/B/C components in response to the formation of corps-level structures in the Ukrainian Armed Forces. Large-scale international training programmes (EUMAM Ukraine, over 87,500 personnel; Operation INTERFLEX, over 62,000 personnel; the French-led training of the "Anne of Kyiv" brigade) are critically

examined, revealing tensions between the pace and relevance of overseas training, with the trend toward relocating basic training to Ukrainian territory and expanding the national instructor corps substantiated. The implementation of NATO's three-tier quality assurance model (inspection, quality control, quality assurance) in Ukrainian military higher education institutions, the role of the DEEP-Ukraine programme in curriculum modernization, innovative educational technologies (LMS Moodle, VR/AR simulators, wargaming in LVC simulation format, artificial intelligence integration), and the cognitive-psychological dimension of reform (critical thinking, stress resilience, adaptive leadership) are explored. Three key risks of the final transformation phase are identified, and the authors' position on priorities for the national military education certification scheduled for 1 September 2026 is articulated.

Keywords: *military education, NATO standards, military personnel training, professional military education, interoperability, L-courses, EUMAM Ukraine, quality assurance, competency-based approach, combat experience.*

Постановка проблеми

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року перетворило систему підготовки військовослужбовців Збройних Сил України з предмета поступових структурних реформ на критичний чинник національного виживання. До цієї дати модернізація військової освіти розгорталася в передбачуваній логіці поетапного запозичення доктринальних рішень Альянсу (з горизонтом планування у десятиліття й негласним припущенням, що війна залишиться «гібридною», тобто дозволить поєднувати реформу з рутинною бойовою підготовкою). Повномасштабна агресія спростувала це припущення й створила безпрецедентну ситуацію: реформа здійснюється не «замість війни» і навіть не «до війни», а всередині високоінтенсивного конвенційного конфлікту, що щоденно породжує бойові втрати, мобілізаційний тиск і запит на негайне тренувальне забезпечення новобранців. Якщо припустити, що інституційна спроможність держави до реформування обернено залежить від інтенсивності

бойових дій, то саме цей парадокс (потреба в найглибших змінах за найменшої ресурсної можливості) визначає методологічну унікальність української трансформації.

Виявлені у цьому контексті протиріччя мають фундаментальну природу й не зводяться до адміністративних труднощів. Перше протиріччя пов'язане з одночасністю двох завдань, що в мирний час були б послідовними: зберегти оперативний бойовий потенціал і водночас докорінно перебудувати освітні програми за стандартами НАТО, які вимагають принципово іншої (компетентнісної, а не знаннєвої) філософії навчання. Друге протиріччя, глибше за перше, стосується онтологічного статусу бойового досвіду в системі освіти: українські військові мають релевантнішу за будь-яких західних інструкторів практику ведення високоінтенсивної конвенційної війни, водночас сертифікація за стандартами Альянсу передбачає формалізацію, що ризикує знівелювати цей досвід, перетворивши його з джерела доктрини на ілюстрацію до чужої доктрини. Масштаб проблеми унаочнюють цифри: запланована з 1 вересня 2026 року сертифікація національної військової освіти за стандартом НАТО «Освіта і підготовка», запровадження базової загальновійськової підготовки студентів ЗВО з 1 вересня 2025 року, понад 87 500 військових, підготовлених за EUMAM Ukraine, та понад 62 000 за INTERFLEX станом на січень 2026 року ставлять перед військовою наукою завдання комплексного осмислення феномену, без якого неможливо ні оцінити ефективність ухвалених рішень, ні сформувати аргументовану позицію щодо пріоритетів подальшої трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

С. Салкуцан і А. Столберг довели, що різниця між освітніми моделями Збройних Сил України та РФ стала вирішальним стратегічним активом 2022 року: понад 300 стандартів НАТО на різних стадіях впровадження ще до повномасштабної агресії забезпечили доктринальну перевагу, яка виявилася визначальнішою за переваги в озброєнні [2]. Н. В. Вавілова проаналізувала

систему якості професійної військової освіти в закладах НАТО та концепти Quality Assurance і Quality Assurance Policy у площині директиви Vi-SCD 075-007, показавши, як заклади Альянсу інтегрують цивільні академічні стандарти в підготовку офіцерів; цей досвід дозволяє Україні запозичити кращі адміністративні практики без втрати національної ідентичності [1].

О. Мітягін систематизував ключові документи НАТО (МС 0458/3, Vi-SCD 075-007) й порівняв моделі індивідуальної підготовки в державах-членах, давши термінологічну основу для розрізнення знаннєвої та компетентнісної парадигм [6]. Р. В. Невзоров поглибив класифікацію стандартів НАТО (адміністративних, оперативних, матеріально-технічних, освітніх) і концептуальне розмежування стандартизації як засобу та interoperability як мети на матеріалі підготовки льотчиків тактичної авіації [5]. П. Гавлічек, В. Крикун, Н. Тарасенко, М. Тищенко й О. Шапран дослідили технологічний компонент мовної інтероперабельності, а саме впровадження STANAG 6001, розробивши комп'ютерне адаптивне тестування CALT у межах проєкту DEEP. Мовна сумісність у їхньому трактуванні переходить з допоміжного на системоутворювальний рівень підготовки [3].

Н. О. Шабатіна окреслила вимоги до автоматизованої системи збору й обробки інформації про якість у ВВНЗ України, конкретизувавши триланкову модель НАТО (інспектування, контроль якості, гарантування якості) [4]. А. М. Сиротенко й В. С. Артамощенко зіставили національне забезпечення якості за Законом № 1556-VII із моделлю НАТО ETEE та обґрунтували програмно-проєктний менеджмент як інструмент управління змінами у військовій освіті [11].

В. Мірненко, Д. Вітер і В. Оліферук зафіксували запровадження L-курсів як акумуляторів бойового досвіду й процедур планування за стандартами НАТО, обґрунтувавши систему патронажу країн-членів Альянсу над українськими ВВНЗ як новий інструмент державного регулювання [7]. В. С. Артамощенко, А.

В. Тристан і М. В. Касьяненко деталізували командно-штабний курс L-2 на компоненти L-2А (батальйон), L-2В (бригада) та L-2С (армійський корпус) як відповідь на формування корпусних структур у 2025 році [8]. В. О. Ананьїн та О. В. Уваркіна вписали реформу в контекст Стратегії розвитку вищої освіти 2022–2032 рр., зафіксувавши подвійне регулювання військової освіти Болонським процесом і спеціальними актами Міноборони [9]. В. Готцен, І. Вілтенбург і М. Кітцен на сторінках «Defense & Security Analysis» довели, що операція INTERFLEX змінює характер security force assistance відповідно до вимог високоінтенсивної конвенційної війни, хоча її природа залишається сталою [10].

Виділення невирішених частин загальної проблеми

Попри значний масив досліджень, присвячених окремим аспектам модернізації військової освіти, низка взаємопов'язаних питань залишається поза увагою або розроблена фрагментарно.

По-перше, не отримала цілісного висвітлення проблема деталізації командно-штабного рівня L-2 на компоненти А/В/С, здійсненої у 2025 році у відповідь на формування корпусних структур ЗСУ: наявні публікації фіксують сам факт розподілу, проте не аналізують ні методіку проєктування навчальних програм для корпусного рівня, ні механізми верифікації набутих компетентностей в умовах, коли корпусні операції ще не мають усталеної національної доктрини.

По-друге, закордонна підготовка (EUMAM Ukraine, Operation INTERFLEX, бригада «Анна Київська») досліджується переважно у вимірі кількісних показників охоплення, тоді як порівняльний аналіз ефективності різних моделей (масова коротка базова підготовка vs. повноциклова бригадна підготовка vs. спеціалізовані курси опанування конкретних систем озброєння) та оцінка результативності реінтеграції підготовлених підрозділів у бойові порядки ЗСУ практично відсутні.

По-третє, триланкова модель забезпечення якості НАТО (інспектування – контроль якості – гарантування якості) описана в літературі на рівні нормативної архітектури, але бракує емпіричних досліджень її практичного функціонування у конкретних ВВНЗ України, зокрема щодо інтеграції бойового досвіду (lessons learned) у формалізований контур зворотного зв'язку, а не лише як епізодичного доповнення до навчальних програм.

Зазначені лакуни визначають потребу в комплексному дослідженні, яке б інтегрувало інституційний, технологічний, якісний і когнітивний виміри трансформації в єдиному аналітичному полі воєнного часу.

Формулювання цілей статті

Мета статті – здійснити цілісний науково-аналітичний виклад трансформації системи підготовки військовослужбовців ЗСУ за стандартами НАТО в період 2022–2026 рр. та визначити ключові пріоритети завершення цієї трансформації. Завдання полягають у концептуалізації стандартизаційної рамки Альянсу, реконструкції траєкторії інституційних змін від пострадянської моделі до компетентнісного підходу, критичному аналізі програм закордонної підготовки, осмисленні механізмів забезпечення якості та інноваційних технологій, а також у формулюванні авторської позиції щодо умов успішної сертифікації.

Виклад основного матеріалу

Будь-яка спроба осмислити трансформацію військової освіти в Україні неминуче починається з питання про природу того еталона, до якого ця освіта наближається. Стандарти НАТО (STANAG) не утворюють монолітного корпусу правил; скоріше, вони являють собою ієрархію домовленостей, де технічні стандарти регламентують інженерні параметри озброєння та інфраструктури, оперативні визначають тактику, процедури управління й єдину термінологію, адміністративні охоплюють фінанси, кадри, логістику, а освітні визначають методологію підготовки особового складу. Серед останніх центральне місце

посідає спільна директива стратегічних командувань Vi-SCD 075-007 «Education and Individual Training», що в редакції березня 2025 року жорстко регламентує методологію Systems Approach to Training, формат Course Control Documents трьох рівнів, обов'язковий трирічний цикл оновлення програм та ієрархію статусів «NATO-Approved», «NATO-Selected», «Listed» для курсів і закладів [5; 6]. Видається обґрунтованим наголосити на фундаментальному розрізненні, без якого подальший аналіз втрачає глибину: стандартизація мислиться не як самоціль, а як інструмент досягнення інтероперабельності, тобто здатності збройних сил різних країн діяти спільно без додаткової адаптації. Формальне переписування програм без розвитку реальної сумісності людей, процедур і техніки залишає реформу декларативною, і саме цю відмінність між засобом та метою варто утримувати як аналітичний критерій упродовж усього подальшого дослідження.

Якщо стандарти НАТО окреслюють рамку сумісності, то її інтелектуальний зміст визначають документи іншого ґатунку, а саме Individual Training and Education Programme (ITEP) та Generic Officer Professional Military Education Reference Curriculum, розроблений у 2008 році спільно з Консорціумом «Партнерство заради миру». Еталонний навчальний план не є обов'язковим для імплементації; він радше функціонує як когнітивний орієнтир, що формує те, що можна назвати «інтелектуальною інтероперабельністю» офіцерського корпусу (спільну мову мислення, спільну систему цінностей, спільні рефлексії прийняття рішень в умовах невизначеності) [1; 6]. Україна послідовно адаптує зміст цього еталону з 2014 року в рамках програми DEEP-Ukraine, яка забезпечує методичну допомогу через faculty development, curriculum development та peer-to-peer механізми [3]. Це дає підстави стверджувати, що доктринальна архітектура Альянсу у сфері освіти побудована за принципом подвійної свободи: країна-партнер вільна обирати темп імплементації й вільна зберігати національну специфіку доктрини, проте не вільна ігнорувати ціннісне ядро (компетентнісний

підхід, критичне мислення, mission command), оскільки саме воно й утворює субстрат інтеперабельності.

Ця доктринальна рамка набуває конкретного інституційного втілення лише тоді, коли конкретна країна вибудовує власну архітектуру курсів, і тут траєкторія ЗСУ демонструє два якісні стрибки, між якими проходить водорозділ повномасштабної агресії. Перший стрибок охоплює період 2016–2021 рр.: впровадження триступеневої системи (бакалавр, магістр, доктор філософії), приєднання до європейської кредитної трансферної системи ECTS, підписання у 2018 році політики «Військова освіта і підготовка військових фахівців», старт пілотних курсів L-1A, L-1B, L-1C у 2019–2020 роках. До середини 2021 року Збройні Сили мали понад 300 стандартів НАТО на різних стадіях запровадження, а ця кількість уже свідчила про незворотність процесу [2]. Другий стрибок розгорнувся після 30 грудня 2022 року, коли Постанова Кабінету Міністрів № 1490 затвердила нову редакцію Концепції трансформації системи військової освіти й легітимізувала повноцінну п'ятирівневу архітектуру ПВО (від тактичного L-1A для молодших офіцерів до стратегічного L-5 для генеральського корпусу) [7]. Між двома стрибками пролягає не лише хронологічна межа, а й зміна самої логіки реформи: якщо до лютого 2022 року вона будувалася як запозичення зарубіжного досвіду для мирного часу, то після – як відповідь на екзистенційну загрозу, де кожен місяць зволікання вимірюється людськими життями. Архітектуру п'ятирівневої системи L-курсів узагальнено в таблиці 1.

Відмінність знаннєвої та компетентнісної парадигм, яку фіксують вищеназвані інституційні рішення, сягає далеко за межі формальної структури курсів і стосується, якщо завгодно, самої онтології військової професії. Знаннєва модель будується довкола передачі готових алгоритмів, статутів і нормативів, що мають виконуватися дослівно за вертикаллю наказів; вона передбачає, що

реальність війни вкладається в заздалегідь описані шаблони, а командир є функцією, що «застосовує» правильне рішення з каталогу.

Таблиця 1. П'ятирівнева архітектура L-курсів професійної військової освіти ЗСУ

Рівень	Цільова аудиторія	Зміст підготовки	Особливості впровадження
L-1A, L-1B, L-1C	Молодші офіцери (лейтенант – капітан)	Тактичне лідерство, командування підрозділом (взвод – рота), базові процедури НАТО, основи MDMR	Інтегровані в програми бакалаврату ВВНЗ із 2019–2020 рр.; після 2022 р. доповнені блоками бойового досвіду та управління БПЛА
L-2A (батальйон)	Командири батальйонів та їх заступники	Командно-штабна підготовка батальйонного рівня, планування операцій, координація вогню, бойове забезпечення	Виокремлено з єдиного L-2 у 2025 р. у відповідь на зростання ролі батальйонної тактичної групи
L-2B (бригада)	Командири бригад, офіцери штабів бригадного рівня	Оперативне планування, взаємодія з коаліційними партнерами, інтеграція засобів вогневого ураження	Запроваджений у 2025 р.; реалізується за патронажу країн-членів НАТО (Велика Британія, Канада)
L-2C (армійський корпус)	Офіцери корпусного рівня	Планування корпусних операцій, логістика, міжвидова координація	Новітній рівень, обумовлений формуванням армійських корпусів ЗСУ у 2024–2025 рр.
L-3, L-4	Старші офіцери оперативного та оперативно-стратегічного рівнів	Вища оперативна підготовка, стратегічне планування, цивільно-військове співробітництво, оборонна політика	Реалізуються на базі НУОУ ім. Івана Черняхівського; інтегрують курси в закладах країн НАТО (NATO Defence College, Baltic Defence College)
L-5	Генеральський корпус, вищий командний склад	Стратегічне лідерство, національна безпека, управління оборонними ресурсами	Формат executive education; обсяг, методика та критерії оцінювання на стадії доопрацювання

Джерело: складено авторами на основі [7; 8]

Компетентнісна модель виходить із протилежної епістемології: війна за визначенням невизначена, шаблони обмежені, а командир має бути здатним генерувати рішення в умовах, для яких жоден алгоритм не був написаний, делегуючи відповідальність на найнижчий компетентний рівень за принципом mission command [9; 15]. Перехід між двома парадигмами вимагає не лише нових

програм, а перебудови ролі викладача, системи оцінювання та, зрештою, культури взаємодії «командир – підлеглий». Базова загальновійськова підготовка студентів ЗВО з 1 вересня 2025 року в обсязі 10 кредитів ЄКТС відображає не лише мобілізаційний запит, а й системну логіку компетентнісного підходу як раннього старту військової соціалізації.

Логіку взаємозв'язку між доктринальним рівнем (стандарти НАТО), інституційним рівнем (архітектура L-курсів) та операційним рівнем (бойова підготовка) відображає схема трансформаційного циклу інтеграції бойового досвіду в систему ПВО (рис. 1).

Рис. 1. Трансформаційний цикл інтеграції бойового досвіду в систему професійної військової освіти ЗСУ

Джерело: розроблено авторами

Окреслена інституційна архітектура залишилася б абстрактною конструкцією, якби не набула практичного втілення у найбільшому за історію України проекті міжнародного військового співробітництва: закордонній

підготовці. EUMAM Ukraine, запущена у листопаді 2022 року з первинним планом у 15 000 осіб, до кінця 2025 року підготувала понад 87 500 військовослужбовців на території 26 держав-членів ЄС; мандат місії продовжено до листопада 2026 року. Operation INTERFLEX за участі 14 країн коаліції охопила понад 62 000 осіб до січня 2026 року, розширивши базовий курс із п'яти до семи тижнів та додавши блоки лідерства й інструкторської підготовки. Франція сформувала бригаду «Анна Київська» (близько 2 300 військових 155-ї ОМБр із повним комплектом озброєння),

Данія й Румунія разом із Нідерландами запустили Європейський тренувальний центр F-16 у Фетешті, Чехія підготувала понад 9 500 українців у спеціалізованих курсах ТССС, інженерної та снайперської справи [10]. Масштаб вражає, проте саме він ставить питання про якість, і тут дослідник натрапляє на протиріччя, яке не піддається простому розв'язанню. Порівняльну характеристику основних програм закордонної підготовки наведено в таблиці 2.

Закордонне навчання незамінне там, де йдеться про опанування конкретних західних систем озброєння (Leopard, Patriot, F-16), де потрібна безпечна територія для масштабного полігонного навчання та де формат курсу передбачає глибоке занурення без бойового стресу.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика основних програм закордонної підготовки українських військовослужбовців

Програма	Обсяг підготовки	Тривалість курсу	Основний зміст	Критичні обмеження
EUMAM Ukraine (ЄС, 26 країн)	87 500+ осіб (до кінця 2025 р.)	3–5 тижнів (базовий); до 6 місяців (спеціалізований)	Загальновійськова підготовка, розмінування, РХБЗ-захист, тактична медицина ТССС, управління підрозділами	Скорочена тривалість порівняно із власними програмами армій ЄС; колективне злагодження взводів і рот обмежене одним тижнем; мовний бар'єр (до 300 перекладачів/день у Бундесвері)

Operation INTERFLEX (Велика Британія, 14 країн)	62 000+ осіб (до січня 2026 р.)	7 тижнів (розширено з 5 у 2024 р.)	Базова піхотна підготовка, вогнева підготовка, тактичне планування, лідерство, підготовка інструкторів	Орієнтація переважно на новобранців; обмежені можливості підготовки фахівців технічних спеціальностей
Бригада «Анна Київська» (Франція)	~2 300 осіб 155-ї ОМБр	Близько 6 місяців повного циклу	Комплексна підготовка бригади: тактика, артилерія (CAESAR), бронетехніка (AMX-10RC), логістика, штабні процедури	Проблеми організаційної інтеграції після повернення в Україну; випадки дезертирства; розрив між закордонною підготовкою та внутрішніми процедурами ЗСУ (комплектування, командна вертикаль)
Тренувальний центр F-16 (Данія, Румунія, Нідерланди)	Декілька десятків пілотів і техніків	6–12 місяців	Льотна підготовка на F-16, обслуговування, тактика застосування	Тривалий цикл; обмежена кількість навчальних літаків; потреба в англійській мові на рівні STANAG 6001 SLP 3+

Джерело: складено авторами на основі [10] та відкритих даних EUMAM, INTERFLEX, МО Франції

Водночас, якщо поставити питання телеологічно (заради чого існує ця підготовка, яку здатність вона має формувати), виявляється подвійна обмеженість закордонної моделі за параметрами темпу і релевантності. Типовий курс EUMAM триває близько місяця проти двох-трьох місяців у власних програмах західних армій; колективна підготовка взводів та рот стискається до одного тижня, що робить повноцінне злагодження підрозділів фізично неможливим. Кейс 155-ї бригади «Анна Київська» засвідчив ще глибшу проблему: підготовка за кордоном без супутньої організаційної реформи всередині ЗСУ (без вирішення питань комплектування, логістики, командної вертикалі) дає обмежений, а подеколи й контрпродуктивний результат.

Видається обґрунтованим кваліфікувати закордонну підготовку не як самодостатню систему, а як перехідний механізм: критично необхідний у 2022–2023 роках, коли національна тренувальна інфраструктура була зруйнована або перевантажена, але такий, що має поступово поступатися місцем підготовці на території України з нарощуванням власного інструкторського корпусу зі свіжим бойовим досвідом. Тренд 2025–2026 років (відкриття навчальних центрів у західних регіонах, локалізація базових курсів, нарощування train-the-trainer програм) підтверджує цю гіпотезу.

Від масштабу підготовки логічно перейти до питання про те, як вимірюється й гарантується її якість, а отже, до триланкової моделі НАТО, що структурує контроль за освітнім процесом у три послідовні контури: інспектування зовнішніми органами, контроль якості з боку засновника та внутрішнє гарантування якості самим закладом. У Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, яка є флагманом впровадження стандартів Альянсу, ця модель імплементована через відділи забезпечення якості, регулярні цикли самооцінювання, моніторинг навчальних програм та інтеграцію зворотного зв'язку від випускників і командирів частин [4; 11]. Принципово новим елементом цієї системи став бойовий досвід, який вперше за історію незалежної України перетворився з епізодичного доповнення на структурний компонент контуру якості: через інтерв'ювання учасників бойових дій, формалізовані lessons learned, оновлення курсів за новими тактичними реаліями (FPV-дрони, засоби радіоелектронної боротьби, дроніві протитанкові комплекси). Сертифікація за стандартом НАТО «Освіта і підготовка» з 1 вересня 2026 року передбачає інституційну акредитацію ВВНЗ, валідацію Course Control Documents трьох рівнів та отримання статусу «NATO-Selected» для ключових курсів. Проте якщо підійти до цього процесу з позиції системного підходу, ризик формалізації стає очевидним: бюрократична відповідність документальним вимогам здатна підмінити собою реальну

інтероперабельність, і саме тому культура lessons learned (як безперервний зворотний зв'язок між полем бою та аудиторією) має стати не додатковим, а центральним елементом системи якості.

Цифровізація навчального процесу утворює ще один, технологічний, шар трансформації, що водночас відкриває нові можливості й оголює нові вразливості. Адаптація LMS Moodle у ВВНЗ заклала нормативну й методичну основу для асинхронного навчання, проте натрапила на передбачувані, хоч і не менш гострі від того, перешкоди: брак ІКТ-компетентності викладачів, потребу спеціалізованих модулів інформаційної безпеки та опір організаційним змінам, який завжди супроводжує впровадження технологій, що загрожують усталеним ієрархіям знання й авторитету [12]. VR/AR-симулятори, конструктивне моделювання у форматі LVC та воєнні ігри з ентропійною оцінкою якості рішень за Шенноном відкривають принципово іншу перспективу: можливість об'єктивно вимірювати компетентності в MDMP-процесах замість суб'єктивного бальності [14]. Досвід застосування БПЛА, засобів РЕБ і кібербезпеки інтегрується переважно через ad hoc оновлення курсів і залишається фрагментарним: бібліометричний аналіз засвідчив, що масштабне бойове застосування ШІ-технологій у ЗСУ не має адекватного відображення у формальній системі ПВО, а етичні дослідження становлять лише 6,4 % публікацій проти 50,8 % суто технологічних [13]. Якщо припустити, що етична рефлексія не є розкішшю, а передумовою відповідального впровадження, то цей дисбаланс сигналізує про системну прогалину, яка може мати наслідки далеко за межами освітнього процесу (у площині міжнародного гуманітарного права, публічної легітимності та стратегічної комунікації).

Архітектуру трансформації завершує когнітивно-психологічне підґрунтя, без якого ані mission command, ані MDMP, ані жодна інша процедура Альянсу не набуває реального змісту. Адаптивне лідерство та критичне мислення перестають бути абстрактними чеснотами й перетворюються на конкретні

компетентності, що піддаються формуванню та оцінюванню. Офіцер, позбавлений установки на критичне мислення, підпадає під пострадянський стереотип рішучості як поспішності, який в умовах конвенційної війни з її масованими вогневими ударами, РЕБ-середовищем і дезінформаційним тиском обертається фатальними помилками [15]. Психологічна підготовка, формалізована наказом Головнокомандувача ЗСУ № 431 від 18 вересня 2024 року, перетворюється на повноцінний компонент бойової готовності: стресостійкість конструюється як інтегральна якість через регулярні тренінги, моделювання, командну роботу та посттравматичний супровід [16]. Культура lessons learned (систематичний збір, аналіз і поширення бойового досвіду через спеціальні центри ГШ ЗСУ) поступово інституціоналізується, проте повнота цієї інституціоналізації стане, за нашим переконанням, вирішальним індикатором зрілості системи якості загалом: саме здатність перетворювати індивідуальний досвід у колективне знання відрізняє навчальну армію від армії, що лише тренується.

Висновки

Трансформація підготовки ЗСУ за стандартами НАТО у 2022–2026 рр. являє собою рідкісний у світовій практиці феномен: системну освітню реформу всередині повномасштабної війни, де кожне інституційне рішення одночасно є й управлінським актом, і актом виживання. Успіх цієї трансформації визначається не кількістю формально впроваджених STANAG чи загальним обсягом закордонного навчання, а здатністю поєднати доктринальну уніфікацію Альянсу з релевантним національним бойовим досвідом, тобто перетворити Україну з реципієнта стандартів на співавтора їх еволюції. Різниця в освітніх моделях ЗСУ та РФ стала одним із вирішальних чинників стійкості 2022 року, а понад 130 000 військових, підготовлених за кордоном, утворюють критичну масу для подальшої внутрішньої передачі компетенцій (за умови, що ця передача буде інституціоналізована, а не покладена на індивідуальну ініціативу).

Проведений аналіз дозволяє виявити три ключові ризики завершальної фази реформи, кожен із яких здатний знецінити досягнуте. Перший полягає в розриві між доктринальним фасадом та реальною спроможністю: кадрове забезпечення викладацьких посад, матеріально-технічна база ВВНЗ і фінансування дослідницьких центрів відстають від темпу нормативних змін, що загрожує перетворити реформу на «паперову інтероперабельність». Другий стосується небезпеки формалізації сертифікації 1 вересня 2026 року, коли отримання статусу «NATO-Selected» для курсів перетвориться на бюрократичну ціль замість засобу досягнення реальної оперативної сумісності. Третій пов'язаний з недостатньою етичною та правовою рефлексією щодо інтеграції штучного інтелекту у військову освіту: без неї технологічне впровадження випереджає нормативне осмислення, що загрожує й міжнародній репутації, і внутрішній легітимності збройних сил.

Авторська позиція щодо пріоритетів трансформації ґрунтується на тезі, яку можна сформулювати як «принцип випереджального навчання»: ключовим критерієм успіху має стати не повнота формальної відповідності стандартам Альянсу, а інституціоналізована здатність системи навчатися на власному бойовому досвіді швидше, ніж змінюється характер війни. Для реалізації цього принципу необхідні три системні зусилля: подальше перенесення базової підготовки на територію України з нарощуванням національного інструкторського корпусу; прискорений розвиток триланкової моделі якості з інтеграцією lessons learned як її центрального контуру зворотного зв'язку; розгортання повноцінної дослідницької інфраструктури з вивчення ШІ, безпілотних систем і когнітивних аспектів адаптивного лідерства.

Період 2022–2026 рр. слід оцінювати як етап незавершеної, але незворотної трансформації, що вивела українську військову освіту з пострадянської парадигми у спільний інтелектуальний простір НАТО. Завдання наступного циклу полягає в тому, щоб перетворити цей простір з односторонньо-

учнівського на партнерський, де український бойовий досвід стане активом колективної безпеки Альянсу, а не лише матеріалом для адаптації чужих стандартів. Якщо це завдання буде виконане, Україна запропонує НАТО не тільки новий стандарт бойової підготовки, а й нову епістемологію війни, засновану на живому досвіді тих, хто воює, а не на доктринальних припущеннях тих, хто планує.

Список використаних джерел

1. Вавілова Н. В. Стандарти якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО. *Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України*. 2023. № 1 (47). С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-47/28-34>
2. Salkutsan S., Stolberg A. The Impact of War on the Ukraine Military Education System: Moving Forward in War and Peace. *Connections: The Quarterly Journal*. 2022. Vol. 21, No. 3. P. 67–76. DOI: <https://doi.org/10.11610/Connections.21.3.41>
3. Gawliczek P., Krykun V., Tarasenko N., Tyshchenko M., Shapran O. Computer Adaptive Language Testing According to NATO STANAG 6001 Requirements. *Advanced Education*. 2021. Vol. 8, Iss. 17. P. 19–26. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.225018>
4. Шабатіна Н. О. Стандарти НАТО та вимоги до системи збору та обробки інформації щодо оцінювання якості військової освіти. *Збірник наукових праць «Військова освіта»*. 2021. № 2 (44). С. 268–274. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2021-44/268-274>
5. Невзоров Р. В. Стандарти НАТО з військової освіти як орієнтир для системи фахової підготовки до бойових польотів майбутніх льотчиків тактичної авіації. *Збірник наукових праць «Військова освіта»*. 2022. № 2 (46). С. 188–195. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2022-46/188-195>

6. Мітягін О. Освіта та індивідуальна підготовка у країнах НАТО. *Збірник наукових праць «Військова освіта»*. 2021. № 2 (44). С. 131–143. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2021-44/131-143>
7. Мірненко В., Вітер Д., Оліферук В. Трансформація системи військової освіти: основні тенденції та перспективи. *Збірник наукових праць «Військова освіта»*. 2023. № 2 (48). С. 9–17. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-48/9-17>
8. Артамощенко В. С., Тристан А. В., Касьяненко М. В. Шляхи розвитку системи професійної військової освіти в умовах воєнного стану. *Наука і оборона*. 2025. № 4 (31). С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2025-31-4-3-9>
9. Ананьїн В. О., Уваркіна О. В. Українська військова освіта: євроатлантичні вектори трансформації. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2024. № 1 (61). DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1\(61\).306746](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.1(61).306746)
10. Gootzen V., Wiltenburg I., Kitzen M. Operation Interflex: a change in the character of security force assistance? *Defense & Security Analysis*. 2025. Vol. 41, No. 1. P. 105–124. DOI: <https://doi.org/10.1080/14751798.2024.2408845>
11. Сиротенко А. М., Артамощенко В. С. Набуття сумісності військової освіти і підготовки кадрів сил оборони на засадах якості. Національні вимоги і стандарти НАТО. *Наука і оборона*. 2021. № 1. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2021-14-1-48-53>
12. Бабак С., Баркатов І., Кухаренко В., Тюрін В. Впровадження та використання системи MOODLE у вищих військових навчальних закладах: переваги, проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць «Військова освіта»*. 2025. № 2 (52). С. 32–44. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2025-52/32-44>
13. Бондаренко С., Гупало А. Інтеграція AI у військову освіту: бібліометричний аналіз глобальних тенденцій та пріоритети України. *Збірник наукових праць*

«Військова освіта». 2025. № 2 (52). С. 9–31. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2025-52/9-31>

14. Калашніков Є. М., Шинкарук О. М., Машталір В. В. Воєнні ігри як інструмент забезпечення та оцінювання якості підготовки військових фахівців оперативного й стратегічного рівнів військової освіти. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2025. Т. 54, № 3. С. 157–162. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2025-54-3-157-162>

15. Рибчук О. Критичне мислення офіцера у процесі оперативного планування. *Наука і освіта*. 2024. № 4. URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2024-4-doc/2024-4-8>

16. Куценко А., Скарбовська Ю. Формування стресостійкості та психологічної готовності військовослужбовців до участі в бойових діях. *Молодий вчений*. 2024. № 6 (130). С. 120–124. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-23>